

* TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİLERİN HUKUKİ STATÜSÜ

(THE LEGAL STATUS OF SYRIANS IN TURKEY)

Prof. Dr. Sibel Özel * **

ÖZ

Her geçen gün daha fazla sayıda insan sığınma amacıyla ülke sınırlarını aşmakta ve daha sonra da ev sahibi ülkede kalmayı ve ailesi için yeni bir yaşam kurmayı istemektedir. Hukuki açıdan uluslararası koruma Mültecilerin Hukuki Statüsüne dair 1951 tarihli Birleşmiş Milletler Sözleşmesi çerçevesinde zulme veya ciddi zarara uğrayacağından haklı nedenlerle korktuğu için kendi ülkesinden kaçmak zorunda kalanlara sağlanmaktadır ki bu kişiler mülteci olarak adlandırılmaktadır. Diğer yandan daha iyi ekonomik standartlarda yaşamak için kendi isteği ile ülkelerini terk edenlere göçmen denmektedir. Günlük dilde bu iki kavram eş anlamlı olarak kullanılmaktadır ancak hukuken farklı anlamları işaret etmektedir. Mülteciler, başta 1951 tarihli Birleşmiş Milletler Sözleşmesi olmak üzere, uluslararası hukuka tâbi iken; göçmenler ulusal hukukla bağlıdır. Günümüzde her ne kadar mülteci ve göçmen arasındaki fark belirsizleşmeye başlamışsa da ülkelerindeki karışıklıktan dolayı yerlerinden ayrılmış kişiler için uygulanacak hukukun belirlenmesi, tanımların açık ve net olmasını gerekli kılmaktadır.

Türkiye 1951 Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ne coğrafi çekince koyarak taraf olmuştur. Bu nedenle sadece Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle zulme veya ciddi zarara uğrayacağından korktuğu için kendi ülkesinden kaçmak zorunda kalan kişilere mülteci statüsünü tanımaktadır. Bu coğrafi sınırlama nedeniyle, 1951 Birleşmiş Milletler Sözleşmesi şartlarında Avrupa dışı ülkelere gelenlere ise şartlı mülteci statüsü verilmektedir.

Göçmenlere gelince, Türk hukukunda tümüyle farklı bir tanım yer almaktadır. İskân Kanunu göçmeni Türk soylu ve Türk kültürüne bağlı olup, bu kanun gereğince kabul olunanlar olarak tanımlamıştır. Böylece göçmen

* Eserin Dergimize geliş tarihi: 07.04.2020. İlk hakem raporu tarihi: 20.04.2020. İkinci hakem raporu tarihi: 05.05.2020. Onaylanma Tarihi: 05.05.2020.

* Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Özel Hukuk ABD Başkanı

** Yazarın ORCID belirleyicisi: 0000-0003-4027-6258.

Eser Atıf Şekli: Sibel Özel, "Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü", YÜHFD, C.XVII, 2020/2, s.709-734.

hukuken sadece belirli kategori kişi için kabul edilmekte ve bu kişiler hemen vatandaşlığa alınmaktadır. Bu itibarla Türkiye’de göçmen statüsünde yabancı bulunmamaktadır.

Kitlesel halde yer değiştiren kişilerin durumunda ise bireysel olarak iltica başvuru sahiplerine uluslararası koruma sağlanması zor ve hatta imkânsızdır. Bu nedenle geçici koruma kavramı geliştirilmiştir. Bu kavram uluslararası korumanın kapsamında yer almamaktadır; ancak kitlesel halde yer değiştiren kişiler için etkin ve faydalı bir uygulamadır. Suriyelilerin hukuki statüsü de bu bağlamda geçici koruma statüsüdür. Suriyelilere 1951 Birleşmiş Milletler Sözleşmesine göre mülteci statüsü verilemez; Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununa göre de şartlı mülteci olarak kabul edilemezler.

Bu çalışma mülteci, şartlı mülteci, göçmen ve Türkiye’deki Suriyelilerin tâbi olduğu rejim olan geçici koruma kavramlarını irdeleyecek ve Suriyelilerin vatandaşlığa alınması teklifini, uluslararası ve ulusal hukuk çerçevesinde ve ayrıca vatandaşlık kavramı bağlamında değerlendirecektir. Uluslararası Adalet Divanı’nın Nottebohm (Liechtenstein v. Guatemala) kararında belirttiği gibi “Vatandaşlık hafife alınacak bir mesele değildir”. Yeni bir sadakat borcu doğurmaktadır. Bu bağlamda Suriyelilerin kitlesel olarak vatandaşlığa alınması vatandaşlık kavramının özü ile bağdaşmadığı gibi Türk Vatandaşlığı Kanununa da aykırıdır.

Anahtar kelimeler: mülteci, göçmen, uluslararası koruma, geçici koruma, Suriyeliler, vatandaşlık.

ABSTRACT

The larger number of people cross state borders in order to seek for asylum and, then they want to stay in the host state so as to establish a new life for their family day by day. In legal terms international protection is provided for those who are obliged to flee from their country of origin owing to well-founded fear of being prosecuted or undergoing serious damage under the scope of United Nations Convention relating to the Status of Refugees of 1951, they are called refugee. On the other hand, those who leave of their own volition to improve their economic situation are called immigrant. While these terms are interchangeable in daily life, it is legally different. As refugees are subject to international law, the United Nations Convention of 1951 in first, immigrants are bound by internal laws. Even though the difference between a refugee and an immigrant becomes uncertain, for a displaced people owing to conflicts in their country of origin at present, applicable law requires a clear definition.

Turkey is a party to the United Nations Convention of 1951 with the geographical reservation so that only people from European Countries who are obliged to flee from their country of origin owing to well-founded fear of being prosecuted or undergoing serious damage will be recognized as a refugee. Because of this geographical restriction, Turkey adopts another term which is called a conditional refugee for those who come from outside of European countries in the same conditions of refugees under the scope of the United Nations Convention on refugees of 1951.

When it comes to immigrants, Turkish law gives completely different definition. The Turkish Settlement Law defines immigrant as those who are Turkish origin and subject to Turkish culture and recognized to be inhabited by this law. Thus, immigrants are legally recognized only for certain category of people and will be naturalized immediately. Therefore, there are not foreigners in Turkey in the legal status of immigrants.

In the event of a mass influx of displaced persons, it is difficult or impossible to grant international protection to asylum seekers individually; therefore, temporary protection is developed. This term is the outside of international protection, but it is effective and useful for the mass influx of displaced persons. Accordingly, the legal status of Syrians is temporary protection. They cannot be granted the status of refugee under the United Nations Convention of 1951; cannot be recognized as a conditional refugee under the Foreigners and International Protection Law nr. 6458.

This paper is to aim to study the definitions of refugee, conditional refugee, immigrant and temporary protection that Syrians in Turkey are subject to and will review the proposition that Syrians should be naturalized in the perspective of international and national law as well as the concept of naturalization itself. As stated by International Court of Justice in the Nottebohm case (Liechtenstein v. Guatemala) is that "Naturalization is not a matter to be taken lightly". It involves establishment of a new bond of allegiance. In this respect the naturalization of a mass influx of Syrians will be contrary to the concept of naturalization as well as it is against the Turkish Citizenship Law.

Keywords: *refugee, immigrant, international protection, temporary protection, Syrians, naturalization.*

I. GENEL OLARAK

Suriye'deki iç karışıklıklardan kaçarak Türkiye'ye sığınan ve 2011'den itibaren sayıları katlanarak artan Suriyeliler için ilk andan itibaren misafir, ensar-muhacir ilişkisi, mülteci, göçmen gibi kavramlar kullanılmış ve artık Türkiye'de kalıcı oldukları bu nedenle de vatandaşlığa alınmalarının zorunlu olduğu düşüncesi yayılmaya çalışılmıştır. Her şeyden önce Türkiye'ye gelen Suriyelilerin hukuki statüsünün belirlenmesi ve buna göre hak ve yükümlülüklerin ortaya konması gerekmektedir. Bu durum hukuki kavramların doğru kullanılmasını zorunlu kılmaktadır. Zira günlük dilde hangi terim kullanılırsa kullanılsın hukuki statü, hukuken tanınmış hak ve sorumlulukların sınırını belirlemede ve muhatap Türkiye Cumhuriyeti'nin de eylemlerinin doğru zeminde tartışılmasına olanak sağlamaktadır.

Öncelikle vurgulanmalıdır ki misafir ve ensar-muhacir ilişkisi hukuki kavramlar değildir ve bu itibarla Suriyeliler meselesinde kullanılamaz. Mülteci ve göçmen tabirleri de hukuken belirli şekilde tanımlanmıştır ve ancak bu tanıma girenler için anlam ifade etmektedir. Diğer yandan bireysel bazda gerçekleşen uluslararası korumanın kitlesel halde ve ani nüfus hareketlerinde uygulanması mümkün olmadığı için geçici koruma olarak adlandırılan başka bir statü ile geniş kitleler için koruma temin edilmektedir. Geçici koruma statüsü bu bağlamda uluslararası koruma kapsamında değildir; ancak pragmatik olarak geniş kitleler için sağlanabilecek en uygun koruma yöntemidir. Bu statü öncelikle bu kişilerin kaçtıkları ülkeye güvenle dönmeleri durumunda sona erecektir. Ancak geçici koruma sağlananların artık geri dönmek istemedikleri ve sığındıkları ülkede yeni bir yaşama başladıkları bu nedenle de vatandaşlığa alınmaları gerektiği savının da hukuken incelenmesi gerekmektedir. Zira vatandaşlık kavramı hukuki bir kavramdır ve hangi koşullarda vatandaşlığın verileceği, bunun içerdiği anlam hem uluslararası hukukta hem de ulusal hukuklarda ele alınmıştır.

Bu çalışmada hukuken mülteci, göçmen statülerinin anlamı ele alınacak ve Suriyelilerin Türkiye'deki statüsünü ortaya koyan geçici koruma kavramı AB Hukuku ile karşılaştırılarak açıklanacak ve geçici korumanın sonlandırılmasının sonucunun vatandaşlığa alınma zorunluluğu olup olmadığı uluslararası hukuk ve Türk vatandaşlık hukuku açısından irdelenecektir.

II. MÜLTECİ STATÜSÜ

Mülteci statüsü 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi¹ ve 1967 Protokolü² çerçevesinde belirlenmektedir. Sözleşme'nin uygulama alanı m. 1(A)(2) uyarınca “ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen” kişilere uygulanacaktır³. Bu itibarla tanımda belirlenen şartları taşıyan herkes ilgili merciin bu statüyü tanınması ile değil; bu şartların gerçekleşmesi ile birlikte mültecidir. Dolayısıyla ilgili mercilerin kararı kurucu değil, açıklayıcı niteliktedir⁴.

Tanımda görüldüğü üzere herhangi bir nedenle ülkesinden kaçıp başka bir ülkeye sığınan kişiler değil, ancak belirli kategoride bulunan ve haklı nedenle zulüm göreceğinden korkarak kaçan kişiler için mülteci statüsü tanınacaktır. Bu nedenle kıtlık, doğal afet ya da iklim değişiklikleri nedeniyle ülkelerini terk edenler mülteci statüsüne sahip olamayacaktır⁵.

Haklı nedenle korku unsuru hem objektif hem de subjektif anlamda bir korkunun varlığını öngörmektedir. Bu itibarla her kişi için korku

¹ 1951 Convention relating to the Status of Refugees <http://cms.emergency.unhcr.org/docid/3ae6b3ae4.html> (17.03.2020). Türkiye Sözleşmeyi 1961'de kabul etmiştir (RG. 05.09.1961-10898).

² 1967 Protokol Relating to the Status of Refugees www.refworld.org/docid/3ae6b3ae4.html (17.03.2020). Türkiye Protokole 01.07.1968 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla katılmıştır (RG. 5.08.1968-12968).

³ Cenevre Sözleşmesinde esas alınan bu tanım AB düzenlemesi olan Vasıflandırma Yönergesinde de kabul edilmiştir. Bkz. Directive 2011/95/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on standards for the qualification of third-country nationals or stateless persons as beneficiaries of international protection, for a uniform status for refugees or for persons eligible for subsidiary protection, and for the content of the protection granted (recast) (Official Journal of the European Union, 20.12.2011 L 337/9) (AB Vasıflandırma Yönergesi olarak atıf yapılacaktır) m. 2(d).

⁴ Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği: Mülteci Statüsünün Belirlenmesinde Uygulanacak Ölçütler ve Usuller Hakkında El Kitabı, 2013 (El Kitabı olarak atıf yapılacaktır) s. 10; CHERUBINI, Francesco: Asylum Law in the European Union 2015, s. 9. AB Vasıflandırma Yönergesi önsözde açıkça mülteci statüsünün tanınmasının açıklayıcı bir işlem olduğuna vurgu yapmıştır.

⁵ El Kitabı, s. 12; FOSTER, Michelle: International Refugee Law and Socio-Economic Rights, Cambridge University Press, 2007, s. 9.

durumunun ayrıca değerlendirilmesi gerektiği savunulmaktadır⁶. Diğer yandan korkulan eylemin menşe ülkeye atfedilebilecek bir eylem olması zorunluluğuna da dikkat çekilmelidir. Aksi halde zulüm korkusu haklı bir nedene dayansa bile mülteci şartları gerçekleşmiş olmayacaktır⁷. Ayrımcılık tek başına zulüm kavramı içinde değerlendirilmemekle birlikte yapılan ayrımcılık neticesi ilgilinin yaşamını idame ettirmesi veya ibadet özgürlüğü ya da eğitim imkânlarından yararlanma hakkı önemli ölçüde sınırlanıyorsa zulmün varlığı kabul edilecektir⁸.

AB Vasıflandırma Yönergesi m. 9(1)(a) zulmün varlığı için bir eylemin Avrupa İnsan ve Temel Haklarını Koruma Sözleşmesi⁹ m. 15(2)'ye göre temel insan haklarına tecavüz etmesi gerektiğini öngörmektedir. Yönergeye göre zulüm olarak vasıflandırılabilir eylemler “cinsel şiddet de dahil olmak üzere fiziksel veya ruhsal şiddet; hukuki, idari, polis ve/veya yargısal tedbirlerin ayrımcı olması ya da ayrımcı bir şekilde uygulanması; adli takibat ve cezalandırmanın orantısız veya ayrımcı olması; orantısız veya ayrımcı cezalandırma hallerinde yargısal telafi taleplerinin reddedilmesi; bir çatışma halinde askerlik hizmetinin icrası m. 12(2)'de yer alan ve mülteci statüsü verilmesini engelleyen suç ya da eylemlerin işlenmesini içermekte ise askerlik hizmetinin reddinin adli kovuşturma ya da cezaya tâbi olması; toplumsal cinsiyeti ya da çocukları hedef alan eylemler”dir¹⁰.

Mülteci olabilmek için ilgilinin ırkı, dini, tabiiyeti, belirli bir toplumsal gruba mensubiyeti ya da siyasi düşüncelerinden dolayı zulüm korkusunun duyulması gerekmektedir. Irk kavramı bütün etnik grupları kapsayacak şekilde değerlendirilmekte; aynı şekilde tabiiyet kavramı da vatandaşlığın ötesinde milliyet olarak geniş temelde etnik ve dini grup mensubiyetini işaret etmektedir. Dini inancını özel yaşamında veya toplum yaşamında açığa vurma, öğretme ve uygulama özgürlüğünün engellenmesi mülteci tanımı için önem arz etmektedir. Belirli bir toplumsal gruba mensubiyet 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde tanımlanmamıştır. Ancak AB Vasıflandırma Yönergesi m. 10(1)(d) toplumsal gruba mensubiyet için tanım getirmiş ve o

⁶ CHERUBINI, s. 13. Başvuru sahibinin geçerli bir neden göstermeksizin pasaportunu elde tutmakta ısrar etmesi haklı nedenle korkunun şüpheyle karşılanmasına yol açacaktır. Bkz. Elkitabı, s. 14.

⁷ CHERUBINI, s. 16.

⁸ EL Kitabı. s. 15.

⁹ Bkz. European Convention on Human Rights www.echr.coe.int (2.04.2020). Sözleşmenin Türkçe metni için bkz. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi www.echr.coe.int/Documents/Convention_TUR.pdf (2.04.2020)

¹⁰ Vasıflandırma Yönergesi m. 9(2)(a-f).

YÜHFD Cilt: XVII Sayı:2 (2020)

grubun taşıdığı farklı kimlik nedeniyle onu çevreleyen toplum tarafından farklı algılanmasının önemine vurgu yapmıştır. Siyasi düşünceler noktasında ise hükümete karşı her siyasi görüş mülteci statüsü için yeterli görülmemekte; bu görüşler nedeniyle kovuşturma ve cezayla karşılaşma zorunluluğu aranmaktadır¹¹.

BM Cenevre Sözleşmesi bazı kişilerin mülteci statüsü kapsamına dahil edilmeyeceğini açıkça ortaya koymuştur (m. 1(D)(E) (F)). Buna göre (i) Birleşmiş Milletler'in koruması altında olanlar, (ii) uluslararası korumaya ihtiyacı olmadığı düşünülenler, (iii) uluslararası korumaya layık olmadığı düşünülenler mülteci statüsü kapsamında değildir.

Sözleşme'nin 1(F) maddesine göre

“bu Sözleşme hükümleri

- (a) barışa karşı suç, savaş suçu veya insanlığa karşı suç gibi suçlar için hükümler koyan uluslararası belgelerde tanımlanan bir suç işlediğine;
- (b) mülteci sıfatıyla kabul edildiği ülkeye sığınmadan önce sığındığı ülkenin dışında ağır bir siyasi olmayan suç işlediğine;
- (c) Birleşmiş Milletler'in amaç ve ilkelerine aykırı fiillerden suçlu olduğuna;

dair hakkında ciddi kanaat mevcut olan bir kişi hakkında uygulanmayacaktır”.

Bu itibarla belirtilen suçları işlemiş kişiler tanım kapsamına girse bile mülteci statüsünü hak etmeyen kişi olarak mütalaa edilecektir¹².

Mülteci statüsünü kazanan kişiler

- 1) Vatandaşı olduğu ülkenin korumasından kendi isteğiyle yeniden yararlanmışsa veya
- 2) Vatandaşlığını kaybettikten sonra kendi isteğiyle yeniden kazandıysa veya
- 3) Yeni bir vatandaşlık kazanmış ve vatandaşlığını aldığı ülkenin korumasından yararlanıyorsa veya

¹¹ Zulüm korkusunun nedenlerine ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. ÖZEL, Sibel: “Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi, Uluslararası Koruma Sahibi ile Geçici Koruma Altına Alınanların Hukuki Statülerinin Sığınmacı ve Göçmen Kavramları Özelinde Değerlendirilmesi” Bursa Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, c. 37/S.2/Yıl: 2018, s. 258 vd.

¹² Ayrıntılı bilgi için bkz. Elkitabı, s. 31 vd; GILBERT, Geoff: Current Issues in the Application of the Exclusion Clauses in Refugee Protection in International Law. UNHCR's Global Consultations on International Protection edited by Erika Feller, Volker Türk, Fransces Nicholson, Cambridge University Press, 2003, s. 427 vd.

- 4) Zulüm korkusu nedeniyle terk ettiği ya da dışında kaldığı ülkeye kendi isteğiyle tekrar yerleşmek üzere dönmüşse veya
- 5) Mülteci statüsünün tanınmasına neden olan koşullar kalktığı için vatandaşı olduğu ülkenin korumasını reddetme durumu kalkmışsa¹³ mülteci statüsü sona erecektir (m. 1(C)).

Mültecinin yeni bir vatandaşlık kazanması mülteci statüsünü sonlandıran bir durumdur¹⁴. Diğer yandan mültecinin kaçtığı ülke koşullarının değişmesi örneğin zulüm yapan iktidarın düşmesi veya iç savaşın sona ermesi durumunda da mülteci statüsü sonlanmaktadır¹⁵.

BM Sözleşmesine taraf olan Türkiye uluslararası koruma ile ilgili hükümleri Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)¹⁶ ile düzenlemiştir. Burada yer alan mülteci tanımı Türkiye'nin BM Sözleşmesine koyduğu coğrafi çekince kaynaklanmaktadır. 1951 BM (Cenevre) Sözleşmesi taraflara sözleşmeyi coğrafi çekince ile kabul etme imkânı tanımıştır. Her ne kadar 1967 Protokolü bunu kaldırmışsa da Sözleşmeye taraf olurken bu hakkı kullanan devletlerin Sözleşmeyi bu kısıtlama ile uygulamalarına da imkân vermiştir¹⁷. Dolayısıyla Türkiye coğrafi çekince ile sözleşmeyi kabul ettiği için bu sınırlama çerçevesinde sadece Avrupa'dan gelenler için mülteci statüsünü uygulamaktadır.

Avrupa Birliği, vize muafiyeti tanımak için Türkiye'nin yapması gereken reformları Açıklamalı Yol Haritasında¹⁸ belirlemiştir. Bu taleplerden biri Türkiye'nin BM Sözleşmesine koyduğu coğrafi şartın kaldırılmasıdır.

¹³ Ayrıntılı bilgi için bkz. FITZPATRICK, Joan/BONOAN, Rafael: Cessation of Refugee Protection in Refugee Protection in International Law UNCHR's Global Consultation on International Protection edited by Erika Feller, Volker Türk and Frances Nicholans, Cambridge University Press, 2003, s. 523 vd. Mülteci vatandaşlığını taşıdığı devletin ulusal korumasından kendi isteği ile yararlanıyorsa, bu durum statünün sonlandırılma sebebidir. Pasaport almak ya da yenilemek için yetkili makamlara başvuran mültecinin vatandaşlığını taşıdığı devletin korumasından yararlanmak istediği varsayılmaktadır. El kitabı, s. 26.

¹⁴ Elkitabı, s. 27; FITZPATRICK/BONOAN, s. 526-527; CHERUBINI, s. 32.

¹⁵ Bkz. CHERUBINI, s. 33-34.

¹⁶ RG. 11.04.2013-28615. Türk hukukunda uluslararası koruma statüleri ve terminoloji konusunda bkz. BALKAR BOZKURT, Süheyla: "Göç ve İltica Hukukunda Terminoloji Sorunu ve Uluslararası Koruma Statüleri" in Göç, İltica ve Hukuk Sempozyumu, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2018, s. 1 vd.

¹⁷ Bkz. ÖZTÜRK, Neva Övünç: Türk Hukukunda Uluslararası Koruma Statülerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Değerlendirme in Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Konular Sempozyumu Eskişehir 21-22 Nisan 2016, Editörler: TİRYAKİOĞLU/AYGÜN/ÖNAL /ALTIPARMAK/KAYA, Yetkin Yayınları 2016, s. 145 dn. 5.

¹⁸ First Meeting of the EU-Turkey Visa Liberalization Dialogue Agreed Minutes www.mfa.gov.tr/data/agreed%20minutes%20annotated%20roadmap.pdf

Türkiye bu coğrafi çekinceyi AB'ye tam üyelik halinde kaldırmayı düşünebileceğini belirtmiştir¹⁹. Dolayısıyla Türk hukukuna göre mülteci tanımı coğrafi kısıtlama çerçevesinde ele alınacaktır. Bu noktada Türkiye'nin BM Sözleşmesini halen coğrafi çekince ile uygulamasının uluslararası hukuka uygun olduğunu ve bunu kaldırma zorunluluğunun olmadığını vurgulamakta fayda vardır. Türkiye'nin uyguladığı çekincenin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi m. 14'e aykırılık teşkil ettiği iddiası da AİHM tarafından, sığınma hakkı AİHS'de düzenlenen bir hak olmadığı sebebiyle incelemeye alınmamıştır²⁰.

Sığınma başvurularının çok büyük bir kısmının Avrupa dışı ülkelere gelmesi nedeniyle bu çekincenin önemi ve AB'nin neden Türkiye'den bu çekinceyi kaldırmasını istediği çok açık anlaşılmaktadır²¹.

Türk hukukuna göre YUKK m. 61 uyarınca "Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir". Dolayısıyla sadece Avrupa'dan²² gelen kişiler tanımdaki özellikleri taşıyorsa hukuken mülteci olur.

¹⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. ÖZEL, Sibel: "Geri Kabul Anlaşması Karşılığında Türk Vatandaşlarının AB Üyesi Ülkelere Vizesiz Seyahat Edeceği İddiasının Açıklamalı Yol Haritası Hükümleri Çerçevesinde Ele Alınması" İstanbul Barosu Dergisi, c. 90, S. 2016/1, s. 19-20.

²⁰ Bkz. AG and Others v. Turkey 15.06.1999, Başvuru No: 40229/98. www.refworld.org/cases.ECHR.3ae6b7030.html

²¹ Türkiye'nin BM Sözleşmesindeki coğrafi çekinceyi kaldırması onun ilk iltica ülkesi veya güvenli 3. Ülke olarak kabulü açısından da büyük önem arz etmektedir. Zira Türkiye ilk iltica ülkesi veya güvenli 3. Ülke şartlarını taşıdığına Türkiye üzerinden geçip AB üyesi bir ülkeye giden ve oradan iltica talebinde bulunan hiç kimsenin başvurusu kabul edilmeyecek ve bu kişiler Türkiye'ye geri gönderilecektir. Türkiye BM Sözleşmesindeki çekincisini kaldırdığında artık Türkiye üzerinden geçip AB'den sığınma talebi imkân ortadan kalkacaktır. Ayrıntılı bilgi için bkz. ÖZEL (Uluslararası Koruma) s. 271 vd.

²² YUKK m. 3(b) Avrupa ülkelerini Avrupa Konseyi üyesi olan ülkeler ile Bakanlar Kurulunca belirlenecek diğer ülkeler olarak tespit etmiştir. Bakanlar Kurulu (artık Cumhurbaşkanı) tarafından belirlenecek ülkeler Avrupa Konseyi üyesi olmayan Avrupa ülkeleri olarak anlaşılacaktır.

Suriye'den gelen kitleler hukuken mülteci statüsünde değildir. Avrupa dışından geldikleri gibi kitlenin tümüyle tanımdaki kıstaslara uygun olduğunu söylemek de mümkün değildir. Bu itibarla uluslararası koruma çerçevesinde değerlendirilen mülteci statüsü Suriyeliler için uygulanmaz ve onlar hakkında BM Cenevre Sözleşmesi hükümleri tatbik edilmez.

III. ŞARTLI MÜLTECİ KAVRAMI

Türkiye'nin BM Sözleşmesini coğrafi çekince ile kabul etmesinden dolayı Türk hukukunda uluslararası hukukta yer almayan şartlı mülteci kavramı yer almaktadır. YUKK m. 62'ye göre

“Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye'de kalmasına izin verilir”.

Dolayısıyla mülteci statüsü için gereken şartlar şartlı mülteci için de aynen aranmaktadır. Bu nitelikleri haiz başvuru sahibi Avrupa dışından gelmekte ise YUKK kapsamında şartlı mülteci olacaktır. Kanun şartlı mülteci statüsünün geçici olduğunun, ilgilinin ancak üçüncü bir ülkeye yerleştirilinceye kadar Türkiye'de kalmasına izin verildiğinin altını çizmektedir. Burada diğer önemli bir husus şartlı mültecinin uluslararası koruma kapsamında olmasına rağmen, BM kapsamında değil, YUKK kapsamında bir statü olduğudur.

Mülteci gibi şartlı mülteci de bireysel başvuru ile elde edilecek bir statüdür ve bu itibarla kitlesel nüfus hareketlerinde uygulanmaz. Suriyeliler bu bağlamda grup olarak iç karışıklıktan kaçarak Türkiye'ye sığındığı için şartlı mülteci statüsünde değildir.

IV. GÖÇMEN STATÜSÜ

Mülteci kavramıyla karıştırılan ve bazen eş anlamlı olarak kullanılan göçmen kavramı hukuken çok farklı bir statüyü işaret etmektedir. Mülteci hukuku başta 1951 BM Cenevre Sözleşmesi olmak üzere kaynağını uluslararası hukuktan almakta; buna karşılık göçmen ve göçmen kontrolü

meselesi tümüyle devletlerin iç hukuklarına göre belirlenmektedir²³. Buna göre bir ülkeye göçmen kabulünde o ülkenin egemenlik hakları çerçevesinde iç hukukuna saygı gösterilirken; iltica başvurularında uluslararası düzenlemelerin dikkate alınması zorunludur²⁴. Bu itibarla günlük dilde eş anlamlı olarak kullanılsa da hukuki açıdan farklı hükümlerin uygulanması sebebiyle mülteci ile göçmen arasındaki farkın ortaya konması gerekmektedir.

Göçmen bir tehdit ya da zulüm olmaksızın daha iyi bir yaşam sürmek amacıyla bir başka ülkeye giden kişiyi ifade etmektedir²⁵. Buradaki ayırt edici unsur ilgilinin bir zorlama olmaksızın kendi isteğiyle göç etmesidir. Göç ekonomik nedenlere dayandığında ilgili ekonomik göçmen olarak nitelendirilmektedir²⁶. Ancak özellikle AB'ye yapılan başvurularda zulümden kaçmak için yapılan sığınma talebi ile orada daha iyi bir yaşam sürmek amacıyla yerleşmek arzusu iç içe geçebilmekte ve bu nedenle insanî hukukun bir parçası olan iltica meselesi AB için artık bir güvenlik tehdidi olarak algılanmaktadır²⁷. Özellikle uluslararası koruma başvurusunda bulunan kişiler henüz statü belirleme çalışmalarının devam ettiği dönemde de çalışma hakkı gibi bazı ekonomik haklar elde ettiği için göçmenler de iltica başvurusunda bulunabilmektedir. Dolayısıyla farkın netleştirilmesi göç olgusunun salt ekonomik nedenlerle yapıp yapılmadığı noktasında kendisini göstermektedir²⁸.

Göçmenlerin ekonomik nedenlerle bir zorlama olmaksızın göç etmesi, her durumda ekonomik nedenlerin siyasal nedenlerden kolayca ayrıştırılabileceği anlamına gelmemektedir. Açlıktan ve yoksulluktan kaçış bir zulmün sonucu da olabilmektedir²⁹. Ancak yukarıda da açıklandığı üzere doğal afet sebebiyle veya temel sağlık hizmeti alamadığı için ya da bir devletin yaptığı eylemler yüzünden olmayan göçler uluslararası koruma

²³ Institut Europeen de l'Universite de Geneve: "The Protection of Refugees and Their Right to Seek Asylum in the European Union" 70 Collection Euryopa 2011 (<http://www.unige.ch/gsi/files/6614/0351/6348/Bacaian.pdf>) s. 19.

²⁴ EDWARDS, Alice: "Human Rights, Refugees, and the Right to Enjoy Asylum" 17 International Journal of Refugee Law 293 (2005) (<http://doi.org/10.1093/ijrl/eei011>) s. 329.

²⁵ ÖZEL (Uluslararası Koruma) s. 269.

²⁶ FOSTER, s. 12.

²⁷ THORNTON, Liam: "Law, Dignity & Socio-Economic Rights: The Case of Asylum Seeker in Europe 15 January 2014" s. 30 (<https://ssrn.com/abstract=2715957>)

²⁸ FOSTER, s. 7. Ülkelerin politik tercihleri de bir grubu tümüyle ekonomik göçmen olarak yaftalamalarına neden olabilmektedir. Örneğin ABD 1980li yıllarda Haitili sığınmacıları göçmen olarak nitelemiştir. Id. s. 2.

²⁹ Institut Europeen, s. 19.

tanımı içinde yer almayarak iç hukukun izin verdiği ölçüde gerçekleşmektedir³⁰.

Göçmen kavramı Türk hukukunda bambaşka bir anlamda ifadesini bulmaktadır. 5543 sayılı İskân Kanunu³¹ m. 3(d)'ye göre göçmen “Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup, yerleşmek amacıyla tek başına veya toplu halde Türkiye’ye gelip bu kanun gereğince kabul olunanlardır”. Dolayısıyla göçmen Türkiye’ye yerleşmek, çalışmak üzere gelen yabancıları değil; Türk soylu ve Türk kültürüne bağlı olup göçmen statüsüyle Türkiye’ye kabul olunanları ifade etmektedir. Türk soyundan olma ve Türk kültürüne bağlı olma durumu Cumhurbaşkanı kararıyla tayin ve tespit etmektedir (İskân K. m. 7)³².

Türk hukukunda göçmen statüsünün sonucu Türk vatandaşlığına alınmadır. Türk Vatandaşlık Kanunu³³ m. 12(d)'ye göre göçmen statüsünde kabul edilen kişiler istisnai vatandaşlığa alınabilirler. Fakat İskân K. m. 8(4) çok açık ve net biçimde göçmen olarak kabul edilenlerin gerekli işlemlerin yapılmasının ardından Cumhurbaşkanı kararıyla vatandaşlığa alınacağını hükme bağlamıştır. Burada Vatandaşlık Kanunundaki gibi idareye verilmiş bir takdir hakkı yoktur; İskân Kanunu göçmenlere vatandaşlık verileceğini kanuni bir zorunluluk olarak öngörmektedir³⁴.

Dolayısıyla Türkiye’de göçmen statüsüyle yaşayan yabancı bulunmamaktadır. Göçmen statüsüyle Türkiye’ye kabul edilenler Türk vatandaşı olmaktadır. Bu itibarla Suriyelilerin Türkiye’de göçmen statüsü ile kabulü mümkün değildir.

V. GEÇİCİ KORUMA

Sığınma talepleri bireysel bazda ele alındığı için kitlesel halde yapılan sığınma başvurularında her bir kişi için bu başvurunun ayrı ayrı ele alınması mümkün değildir. Bu itibarla geniş kitleler halinde gelenler için acil koruma

³⁰ FOSTER, s. 9. 1951 BM Cenevre Sözleşmesinin geniş yorumu konusundaki tartışmalar için bkz. ÖZEL (Uluslararası Koruma) s. 270 vd.

³¹ RG. 26.09.2006-26301.

³² Türk kültürüne bağlı olma durumu Müslüman olmakla anlam kazanmaktadır. Türkiye’ye göçmen statüsü ile gelenlerin anadili Türkçe veya Türk dilinin akrabası olan dil topluluğu mensubudur. Bkz. DOĞANAY, Filiz: “Türkiye’ye Göçmen Olarak Gelenlerin Yerleşimi” www.balgoc.org/tr/gocmenyerlesim.html.

³³ RG. 12.06.2009-27256.

³⁴ Türk Vatandaşlık Kanunu ve İskân Kanununa göre göçmenlerin vatandaşlığa alınma meselesi hakkında bkz. BALKAR BOZKURT, Süheyla: “Göçmenlerin Türk Vatandaşlığını Kazanması” Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. c. 13, S. 163-164, Mart-Nisan 2018, s. 77 vd.

tedbirlerinin uygulanması amacıyla pragmatik bir yöntem olarak geçici koruma yöntemi geliştirilmiştir³⁵.

Geçici koruma ile geniş kitleler için geri gönderme yasağı uygulanmakta ve asgari ölçüde koruma temin edilmektedir. Dolayısıyla ani ve büyük miktardaki nüfus hareketleri olduğunda mülteci statüsünün tanınması maliyet, güvenlik ve sınır yönetimi açısından devletleri tehdit ettiği için insani nedenlerle geçici koruma sistemi geliştirilmiştir. Ancak vurgulanmalıdır ki geçici koruma, uluslararası koruma yani mülteci ve ikincil koruma statüsü dışında mütalaa edilmektedir³⁶.

Avrupa Birliği Kosova krizinden³⁷ alınan dersle AET bünyesinde düzenleme yapılması çağrısında bulunmuş ve bunun neticesinde geçici koruma yönergesi hazırlanmıştır³⁸. Geçici Koruma Yönergesine göre geçici koruma, “menşe ülkesine dönemeyen ve üçüncü ülkeden ani ve geniş kitlesel akın halinde gelen veya pek yakında gelecek olan yerlerinden edilmiş kişiler için istisnai karakterde, derhal ve geçici koruma sağlayan prosedür” olarak işlem görmektedir (m. 2(a)). Yönerge açıkça geçici korumanın Cenevre Sözleşmesi çerçevesinde mülteci statüsünün uygulanmasına engel teşkil etmediğine vurgu yapmıştır. Üye devletler geçici koruma hükümlerini geri gönderme yasağı (non-refoulement) ve insan haklarına uygun olarak uygulayacaktır (m. 3(1)(2)).

Geçici koruma süresi 1 yıl olarak belirlenmiştir. Bu süre 6 aylık sürelerle uzatılabilir ancak maksimum süre 3 yıldır (m. 4(1)(2)).

Yönerge geçici korumadan yararlananların herhangi bir zamanda iltica başvurusunda bulunabileceklerini kabul etmiştir. Geçici koruma içinde değerlendirilemeyen başvurular geçici koruma süresinin bitiminde

³⁵ Bkz. UNHCR, Guidelines on Temporary Protection or Stay Arrangements 2014.

³⁶ Guidelines on Temporary Protection, s. 2-3.

³⁷ Pek çok AB üyesi Kosovalılar için mülteci statüsü tanımayı askıya almış ve sadece geçici koruma temin etmiştir. Bkz. REEDS, Laura Anne: “Sixty Years in Limbo: The Duty of Host States to Integrate Palestinian Refugees Under Customary International Law” 81 New York University Law Review, 351 (2006) s. 363. Kosova Arnavutlarının durumu geniş kitlelere mülteci statüsü verilmediğinin sadece geçici koruma altına alındığının çarpıcı bir örneğini oluşturmaktadır. Bkz. HAILBRONNER, Kay: “Fifty Years of German Basic Law The New Departure for Germany” 53 Southern Methodist University SMU Law Review, 519 (2000) s. 537.

³⁸ Council Directive 2001/55/EC of 20 July 2001 on minimum standards for giving temporary protection in the event of a mass influx of displaced persons and on measures promoting a balance of efforts between Member States in receiving such persons and bearing the consequences thereof. (Official Journal of the European Communities 7.08.2001 L 212/12) (geçici koruma yönergesi olarak atıf yapılacaktır).

değerlendirilecektir (m. 17(2)). Geçici koruma süresi içinde iltica başvurusunda bulunan ve bu başvurusu reddedilen kişi için geçici koruma statüsü devam edecektir (m. 19(2)).

Yönerge tıpkı 1951 BM (Cenevre) Sözleşmesi gibi geçici koruma altına alınmayacak kişileri de belirlemiştir (m. 28). Buna göre

- (i) Uluslararası düzenlemelerde tanımlandığı üzere barışa karşı suç, savaş suçu veya insanlığa karşı suç işlemiş olduğuna
- (ii) Üye Ülke devletine gelmeden önce ciddi siyasi olmayan bir suç işlediğine
- (iii) Birleşmiş Milletler prensiplerine ve amaçlarına aykırı fiillerden suçlu bulunduğu

dair ciddi sebepler bulunan kişiler geçici korumadan yararlandırılmayacaktır (m. 28(a)). Bunun yanında ev sahibi ülkenin güvenliğine zarar vereceğine veya özellikle ciddi bir suçtan hüküm giydikten sonra ev sahibi Üye Devlet toplumuna zarar vereceğine dair makul sebepler bulunan kişiler de geçici korumadan mahrum bırakılabilecektir (m. 28(b)).

Geçici korumanın sona ermesinin ardından üye devletlerde genel yabancılar hukuku ve koruma kuralları hüküm sürecektir (m. 20). Geçici koruma maksimum sürenin ardından veya Konsey kararı ile sona ermektedir. Konsey kararı, menşe ülkeye güvenli ve kalıcı bir dönüşün sağlandığının tespiti üzerine alınmaktadır (m. 6(1)(2)).

Türk hukukunda da geçici koruma kavramı AB düzenlemesi örnek alınarak YUKK m. 91'de belirlenmiştir. Buna göre “Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir”. Ayrıca çıkarılan Geçici Koruma Yönetmeliği³⁹ de geçici korumanın ayırt edici özelliklerini vurgulamaktadır. Buna göre ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönme imkânı olmayan, kitlesel halde sınırlarımızı geçmiş yabancıların uluslararası koruma talepleri bireysel olarak değerlendirilemeyeceği için acil ve geçici koruma tedbiri uygulanmaktadır (Geçici Koruma Yönetmeliği m. 1, 7). Geçici koruma bir uluslararası koruma değildir; tümüyle iç hukuka tâbi bir koruma tedbiridir. Yönetmelik geçici koruma altına alınanların uluslararası koruma statülerinden herhangi birini doğrudan elde etmiş olmadığına ayrıca vurgu yapmıştır (m. 7(3)).

³⁹ RG. 22.10.2014-29153.

YÜHFD Cilt: XVII Sayı:2 (2020)

Geçici Koruma Yönetmeliği Geçici m. 1 kimler için geçici koruma uygulanacağını açıkça belirlemektedir. Buna göre 28.04.2011 tarihinden itibaren Suriye Arap Cumhuriyeti'nde meydana gelen olaylar sebebiyle geçici koruma amacıyla Suriye Arap Cumhuriyeti'nden kitlesel veya bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları ile vatansızlar ve mülteciler geçici koruma altına alınırlar. Geçici korumanın uygulandığı süre içinde bireysel uluslararası koruma başvuruları işleme konulmaz (Geçici m. 1 (1)). Bu kişilerden 20.03.2016 tarihinden sonra ülkemiz üzerinden düzensiz yollarla Ege adalarına geçmiş olan Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşlarından ülkemize geri kabul edilenlere koruma talep etmeleri halinde geçici koruma sağlanabilir (Geçici m. 1(6)). Dolayısıyla belirlenen tarihten sonra kitlesel halde sınırlarımızı geçen Suriyeliler kanunen geçici koruma altındadır. Burada Suriye'de meydana gelen olaylar yüzünden sınırlarımızı geçen kişiler Suriye vatandaşı olduğu gibi Suriye'deki vatansız ya da mülteciler de olabilirler.

Geçici koruma kararı Bakanlar Kurulu kararı (Cumhurbaşkanı) ile alınır⁴⁰ ve yine Cumhurbaşkanı kararı ile sonlandırılır⁴¹. Türk hukukunda AB hukukundan farklı olarak geçici korumanın maksimum süresi belirtilmemiştir. Bu itibarla ne kadar süre geçerse geçsin geçici koruma statüsü devam ettiği sürece, geçici koruma altında olanlar için uygulanacak statü bu olacaktır.

1951 BM (Cenevre) Sözleşmesi gibi Geçici Koruma Yönetmeliği de geçici koruma kapsamına alınamayacak kişileri belirlemiştir. Madde 8'e göre aşağıdaki kişiler geçici korumadan yararlandırılmaz, yararlandırılmışsa da geçici korumaları iptal edilir:

- a) "1951 Cenevre Sözleşmesinin 1(F) maddesinde belirtilen fiillerden⁴² suçlu olduğuna dair ciddi kanaat bulunanlar
- b) Türkiye dışında hangi saikle olursa olsun zalimce eylemler yaptığını düşündürecek nedenleri bulunanlar
- c) (a) ve (b) bentlerindeki suç veya fiillerin işlenmesine iştirak eden veya bu fiillerin işlenmesini tahrik edenler
- ç) Ülkesinde silahlı çatışmaya katılmış olduğu halde bu faaliyetlerini kalıcı olarak sonlandırmayanlar⁴³

⁴⁰ Geçici Koruma Yönetmeliği m. 9(1).

⁴¹ Geçici Koruma Yönetmeliği m. 11 (1).

⁴² Bkz. supra dn. 12 ve civarı.

⁴³ Bu fıkıradaki belirtilen kişiler silahlı çatışmaya katılmış ve silahlı faaliyetlerini kalıcı olarak sonlandırmışlarsa geçici koruma altına alınmakta ve geçici korumanın sonlanmasıyla
YUHFD Vol. XVII No.2 (2020)

- d) Terör eyleminde bulunduğu veya planladığı ya da bu eylemlere iştirak ettiği tespit edilenler
- e) Ciddi bir suçtan mahkûm olarak topluma karşı tehdit oluşturabileceği değerlendirilenler ile milli güvenlik, kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından tehlike oluşturduğu değerlendirilenler
- f) Türkiye’de işlenmesi halinde hapis cezası verilmesini gerektiren suç veya suçları daha önce işleyen ve bu suçun cezasını çekmemek için menşe ve ikamet ülkesini terk edenler
- g) Uluslararası mahkemelerce hakkında insanlık suçu işlediğine dair karar verilmiş kişiler
- ğ) Türk Ceza Kanununun 4. Kısım, 7. Bölümünde yer alan devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk suçlarını işleyen kişiler”.

Geçici koruma sonlandırıldığında geçici koruma altında olanların (i) ülkelerine dönmesine, (ii) koşullarını taşıdıkları statünün toplu olarak verilmesine ya da bireysel olarak uluslararası koruma başvurularının değerlendirilmesine, (iv) YUKK kapsamında belirlenecek koşullarda Türkiye’de kalmalarına izin verilebilir⁴⁴. Bu bağlamda geçici koruma statüsünün sonlanmasının en önemli sonucu geçici koruma altında olanların ülkelerine dönüşüdür. Bunun mümkün olmadığı hallerde ise Suriyeliler yalın yabancı olarak diğer yabancıların tâbi olduğu kurallara tâbi tutulacaktır. Bireysel olarak şartlarını taşıyanlar uluslararası koruma yani şartlı mülteci ve ikincil koruma başvuruları yapabilirler. Ancak hemen vurgulanmalıdır ki geçici koruma statüsünün sonlandırılmasının sonucu Suriyelileri Türk vatandaşlığına alma değildir.

Geçici Koruma Yönetmeliği m. 12 bireysel olarak geçici koruması sonlandırılacak veya iptal edilecek kişileri belirlemiştir. Buna göre geçici korunanların

- a) Kendi isteğiyle Türkiye’den ayrılması
- b) Üçüncü bir ülkenin korumasından faydalanması
- c) Üçüncü bir ülkeye insani nedenler veya yeniden yerleştirme kapsamında kabul edilmesi ya da üçüncü bir ülkeye çıkış yapması
- ç) ölmesi

birlikte bireysel olarak uluslararası koruma statüsüne kavuşmaktadır (Geçici Koruma Yönetmeliği m. 14(3)).

⁴⁴ Geçici Koruma Yönetmeliği m. 11(2) (a,b,c).

YÜHFD Cilt: XVII Sayı:2 (2020)

d) kanunda yer alan diğer yasal kalış türlerinden birisi ile kalış hakkı kazanması

e) Türk vatandaşlığını kazanması

hallerinde geçici koruma bireysel olarak sona erer⁴⁵.

Görüldüğü üzere kendi isteğiyle Türkiye'den ayrılmak başlı başına geçici korumanın sonlanma sebebidir. Ancak uygulamada özellikle dini bayramlarda belirlenen tarihlerde Suriyelilerin Suriye'deki akrabalarını ziyaretlerine izin verilmektedir. Kendi isteğiyle Türkiye'den ayrılan Suriyeliler yine kendi istekleriyle Türkiye'ye dönmekte ve geçici koruma statülerini devam ettirmektedir. İlgilinin kaçtığı ülkeye bu şekilde kendi isteğiyle dönmesi ve orada bir süre yaşadktan sonra tekrar Türkiye'ye gelmesi, bir başka ifadeyle kaçtığı ülke ile sığındığı ülke arasında gidiş-gelişlerde bulunması geçici koruma kavramının özülle bağdaşmamaktadır.

Diğer yandan Geçici Koruma Yönetmeliği m. 12'ye 2019 Aralık'ta iki yeni fıkra eklenmiştir. Bunlardan (e) fıkrası Türk vatandaşlığının kazanılmasıdır. Vatandaş olmakla geçici korumanın kalkacağı hususu maddeye böyle bir fıkra eklenmeden önce de tartışmasız gerçekleşmekteydi. Eklenen (d) fıkrası ise YUKK'da yer alan bir ikamet türüyle Türkiye'de kalış hakkı kazananların geçici korumasının sonlanmasını, bir başka ifadeyle onların yalın yabancı olmasını ifade etmektedir. Ancak YUKK'taki kalış türlerinin Geçici Koruma Yönetmeliği m. 25 çerçevesinde ele alınması gerekmektedir. Zira Yönetmelik m. 25 geçici koruma kimlik belgesinin Türkiye'de kalış hakkı sağladığını belirttiikten sonra, bu belgenin Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'ndaki ikamet izni veya ikamet izni yerine geçen belgelere eşdeğer sayılmadığını ve uzun dönem ikamet iznine geçiş hakkı tanımadığını açıkça vurgulamıştır. Buna göre geçici koruma altında olanların Türkiye'deki kalış süreleri ne olursa olsun uzun dönem ikamet izni almaları mümkün değildir. YUKK'ta belirtilen diğer ikamet izinleri kısa dönem ikamet izni, aile ikamet izni, öğrenci ikamet izni, insani ikamet izni ve insan ticareti mağduru ikamet iznidir (m. 30). Geçici koruma altında olan Suriyeliler için insani ikamet izni ve insan ticareti mağduru ikamet izinlerine geçiş söz konusu olmayacaktır. Diğer kalış türlerinden biri ile kalış hakkı kazanması daha ziyade aile ikamet izni için uygulama imkânı bulacaktır. Zira YUKK m. 34'e göre bir Türk vatandaşı, mavi kartlı veya ikamet izni sahibi bir yabancı ya da mülteci veya ikincil koruma statüsü

⁴⁵ Usulü yükümlülüklerin yerine getirilmemesi de bir iptal sebebidir. Geçici Koruma Yönetmeliği m. 12(3)'e göre "mazeretsiz olarak bildirim yükümlülüğünü üç defa üst üste yerine getirmeyenlerin geçici korumaları valilik tarafından iptal edilir".

sahibi biriyle evli olan bir yabancı aile ikamet izni alabilecektir. Dolayısıyla bu sayılan kategorilerden biri ile evli olan Suriyeli ve onun ergin olmayan veya bağımlı yabancı çocuğu da üç yıl aşmayacak süreyle aile ikamet izni alabilecektir⁴⁶.

VI. SURIYELİLERİN VATANDAŞLIĞA ALINMASI MESELESİ

Suriyelilerin Türkiye’ye gelişlerinden çok kısa bir süre sonra onların artık kalıcı olduğu, geri dönmeyeceği ve Türk vatandaşlığına alınmaları gerektiği dillendirilmiştir. Bu noktada geçici koruma altına alınanların vatandaşlığa alınmasının zorunlu olup olmadığının sorulması ve vatandaşlık kavramının uluslararası hukuk ve ulusal hukuk açısından irdelenmesi gerekmektedir.

Öncelikle vurgulanmalıdır ki uluslararası koruma altında olanların yani mülteci statüsünde bulunanların dahi vatandaşlığa alınma zorunluluğu yoktur. Mültecilerle ilgili BM Cenevre Sözleşmesi m. 34 mültecilerin asimilasyonu ve vatandaşlığa alınma işlemlerinin her türlü imkân dahilinde kolaylaştırılmasını, işlemlerin çabuklaştırılmasını ve masrafların azaltılmasını öngörmektedir⁴⁷. Dolayısıyla mültecilerin vatandaşlığa alınma zorunluluğu yoktur. Diğer yandan taraf devletler mülteciler için, vatandaşlığa alma kistaslarını da değiştirmek durumunda değildir⁴⁸. Vatandaşlığa alınma uzun-dönem mülteciler için ev sahibi ülke ile entegrasyonda kabul edilen bir uygulamadır⁴⁹. Uzun-dönem mülteci sıfatı ise bir nesil içinde güvenli olarak geri dönemeyen mülteciler için kullanılmaktadır⁵⁰. Bu itibarla ancak uzun dönem mülteci statüsüne sahip olanlar artık ev sahibi ülke toplumunun bir parçası olduğunda, dilini ve kültürünü benimsediğinde vatandaşlık gündeme gelebilmektedir. Ancak bu durumda dahi ev sahibi ülkenin 1951 Sözleşmesi çerçevesinde mülteciye vatandaşlık verme yükümlülüğü bulunmamaktadır.

⁴⁶ Aile ikamet izni şartları için bkz. YUKK m. 35.

⁴⁷ Maddede yer alan asimilasyon kelimesi Resmi Gazete yayımında “imtisal eylemek” olarak, İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün internet sitesinde ise “özümleme” olarak ifade edilmiştir. Maddenin İngilizce metni şöyledir: “The Contracting States shall as far as possible facilitate the assimilation and naturalization of refugees. They shall in particular make every effort to expedite naturalization proceeding and to reduce as far as possible the charges and costs of such proceedings.”

⁴⁸ HATHAWAY, James: *The Rights of Refugees under International Law*, Cambridge University Press, 2005, s. 985.

⁴⁹ REEDS, s. 363.

⁵⁰ *Id.* s. 365.

Dolayısıyla mülteciler için dahi vatandaşlığa alma zorunluluğu yok iken, geçici koruma altında olanların Türk vatandaşlığına alınması gerektiği hukuken savunulamaz.

A. Vatandaşlık kavramı

Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi⁵¹ m. 2'ye göre “vatandaşlık kişi ile devlet arasındaki hukuki bağ anlamına gelir ve kişinin etnik kökenini göstermez”. Dolayısıyla vatandaşlık kavramı devlet ile kişi arasında o devlet tarafından tanınmış bir hukuki ilişkiyi ifade etmektedir.⁵²

Vatandaşlık kişi ile devlet arasındaki bağı tanımladığı için vatandaş ile yabancı arasındaki en önemli farklılık sadakat noktasında kendini göstermektedir. Yabancı bulunduğu ülkenin kanunlarına uymakla yükümlü iken vatandaş, vatandaşlığını taşıdığı devlete sadakat borcu altındadır.⁵³

Vatandaşlık kavramının anlamı ve devletle kişi arasında kurulan hukuki bağın niteliği Uluslararası Adalet Divanı'nın Nottebohm⁵⁴ kararında belirlenmiştir. Mahkemeye göre vatandaşlık kişiye haklar sağladığı gibi vatandaşlığını taşıdığı devlete karşı da yükümlülükleri ifade etmektedir⁵⁵. Bu itibarla vatandaşlık karşılıklı hak ve yükümlülükleri bulunan, gerçek menfaat ve duygu bağlantısı olan, toplumsal bağlılık vakıasına dayanan hukuki bağıdır⁵⁶. Uluslararası Adalet Divanı'nın açıkça vurguladığı üzere “vatandaşlığa alınma hafife alınacak bir mesele değildir”⁵⁷. Vatandaşlık başvurusu ve vatandaşlığa alınma insan hayatında sıklıkla karşılaşılan durum değildir. Yeni bir sadakat ilişkisinin kurulması söz konusudur. Bu durum kişinin kaderinde çok önemli sonuçlara ve derin değişikliklere yol açmaktadır. Vatandaşlık iktisabının bireyin sadece lafta kalan bir tercihi olmadığını; gerçek, etkili ve ciddi sonuçları olduğu göz ardı edilmemelidir⁵⁸.

⁵¹ European Convention on Nationality, European Treaty Series No. 166. www.coe.int (2.04.2020)

⁵² Explanatory Report to the European Convention on Nationality, Strasbourg 6.11.1997, pr. 23. www.coe.int (2.04.2020)

⁵³ Vatandaşlık kavramının nitelik ve içeriği konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. NOMER, Ergin: Türk Vatandaşlık Hukuku, İstanbul 2019, s. 19 vd; GÜNGÖR, Gülin: Tâbiyet Hukuku, Ankara 2019, s. 3 vd.

⁵⁴ Liechtenstein v. Guatemala (Nottebohm Case) 6 Nisan 1955, International Court of Justice Reports, 1956, s. 1.

⁵⁵ Id. s. 20.

⁵⁶ Id. s. 23.

⁵⁷ Id. s. 24.

⁵⁸ Id. s. 24.

Devletin söz konusu hukukî bağı kimlerle tesis edeceğine karar verme yetkisi vardır. Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi her devletin kendi vatandaşlarını kendi kanunlarına göre belirleme hakkı olduğunu açıkça hükme bağlamıştır (m. 1). Ancak bu hukukun diğer devletler tarafından tanınması ancak uluslararası sözleşmelere, milletlerarası teamül hukukuna ve vatandaşlıkla ilgili kabul edilen hukuk prensiplerine uygun olması halinde geçerli olacaktır. Dolayısıyla devletin kimlere vatandaşlık vereceği keyfi düzenlemelerle yapılamaz. Anayasa m. 66/III'te belirtildiği üzere “Vatandaşlık, kanunun gösterdiği şartlarla kazanılır”⁵⁹.

Bu noktada vatandaşlığın sosyal gerçeklerle olan bağlantısının da vurgulanması gerekmektedir. Zira vatandaşlık sosyal bir olayın hukukî ifadesi olarak ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla toplumla sosyolojik ilişkisi olmayan kişilerin soyut hukuk kurallarıyla vatandaşlığa alınmaları mümkün değildir. Kanun koyucunun vatandaşlık kanununu düzenlerken sosyolojik gerçeklerden hareket etmesi gerekmektedir. Ancak bu sosyolojik gerçeklere uygun vatandaşlık kanunu milletlerarası alanda geçerli kabul edilecektir⁶⁰. Aynı şekilde vatandaşlığa alınacak kişinin o devletle kuracağı bağı da sosyal gerçekliğe uygun olması gerekmektedir. Bir başka ifadeyle vatandaşlığa alınacak kişi, yeni millet kimliğinin (identity of nation) bir parçası olmalıdır. Millet kimliğini oluşturan unsurlar dil, kültür ve geleneksel değerler olarak kendini göstermektedir⁶¹.

B. Türk Hukukuna Göre Vatandaşlığa Alınma

Türk Vatandaşlık Kanunu (TVK)⁶² m. 10 vd hükümlerinde yetkili makam kararıyla Türk vatandaşlığına geçişin koşullarını belirlemektedir. Kanun genel vatandaşlık ve istisnai vatandaşlık olmak üzere iki ayrı grupta koşulları belirlemektedir. Genel olarak vatandaşlığa alınma olağan kazanma yolu olarak m. 11 şartlarını taşıyan yabancıların İçişleri Bakanlığı kararıyla Türk vatandaşlığını kazanmasını düzenlemektedir. Kanuni şartların varlığı Türk vatandaşlığına müracaat hakkı vermekte ancak vatandaşlığa alınmayı zorunlu kılmamaktadır. Bu noktada idarenin takdir hakkı vardır. Suriyelilerin Türk vatandaşlığını olağan yolla kazanmalarının mümkün olup

⁵⁹ ÖZEL, Sibel: “Suriyeli Sığınmacıların Kitlesele Olarak Türk Vatandaşlığına Alınması Meselesinin Hukuki Açıdan Değerlendirilmesi” İstanbul Barosu Dergisi, c. 91, S. 2017/3, s. 18-19.

⁶⁰ GÖĞER, Erdoğan: “Devletler Hususi Hukukunun Mahiyeti” Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, c. XXVII, 1970, s. 190.

⁶¹ HAILBRONNER, s. 533.

⁶² RG. 29/05/2009-27256.

olmadığını irdelemek için m. 11 koşullarını incelemek gerekir. Bu noktada değerlendirilmesi gereken şart m. 11(b)'dir⁶³. Buna göre başvuru tarihinden geriye doğru Türkiye'de kesintisiz beş yıl ikamet etmek gerekmektedir.

TVK m. 15 yabancı Türkiye'de ikamet etmesinin ne anlama geldiğini şöyle açıklamaktadır. "Bir yabancı için ikamet, Türk kanunlarına uygun olarak Türkiye'de oturmaktır". Aynı şekilde Türk Vatandaşlık Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik⁶⁴ m. 3(h) ikameti ancak yasal ikamet izni olarak görmektedir. Bu durumda yabancı Türkiye'de yasal ikamet iznine sahip olması gerekmektedir. Yasal ikamet izni YUKK çerçevesinde alınan ikamet izni anlamına gelmektedir. Zira Yönetmelik m. 16(c)'ye göre "yasal ikamet izni olmaksızın veya yasal olmakla birlikte Türkiye'de yerleşim niyetini göstermeyen; sığınma veya irtica başvuru sahibi, sığınmacı, öğrenim, turistik, öğrenim gören çocuğuna refakat, tedavi gibi amaçlarla ikamete bağlandığı anlaşılan" kişilerin başvurusu kabul edilmez. Aynı düzenleme Yönetmelik m. 71(1)(ç)'de de yinelenmiş ve bu kişilerin Türkiye'de ikamet etmesinin Türk vatandaşlığının kazanılmasında geçerli ikamet olarak kabul edilmeyeceği açıkça vurgulanmıştır. Dolayısıyla diğer sığınmacılar gibi Suriyeliler de Türkiye'de kalış süreleri beş yıldan fazla da olsa Türk vatandaşlığına başvuru şartını yerine getiremeyeceklerdir.

Geçici Koruma Yönetmeliği m. 25 çok net bir biçimde "geçici koruma kimlik belgesi Türkiye'de kalış hakkı sağlar. Ancak bu belge Kanunda düzenlenen ikamet izni veya ikamet izni yerine geçen belgelere eşdeğer sayılmaz. Uzun dönem ikamet iznine geçiş hakkı tanımaz, süresi ikamet izni kapsamında dikkate alınmaz ve sahibine Türk vatandaşlığına müracaat hakkı sağlamaz" ifadeleriyle geçici koruma altında olan Suriyelilerin Türk vatandaşlığına müracaat hakkı olmadığını ortaya koymuştur. Dolayısıyla Suriyeliler Türkiye'de kalış süreleri ne olursa olsun genel vatandaşlığa alınma yöntemiyle Türk vatandaşlığına alınamazlar.

Türk hukukunda vatandaşlık iktisabının bir diğer yolu istisnai yolla vatandaşlığa alınmadır. TVK m. 12 kanunda belirlenmiş belirli kategori yabancı m. 11'de belirlenen şartlar aranmaksızın istisnai olarak Türk vatandaşlığına alınabileceğini öngörmüştür. Dolayısıyla Türkiye'de beş yıl ikamet etmeyen, Türkçe konuşamayan yabancılar da bu kategorilerden birine giriyorsa Türk vatandaşlığına alınmak üzere müracaatta bulunabilir. Bu kategoriler şunlardır:

⁶³ Diğer şartlar ile birlikte ayrıntılı bilgi için bkz. ÖZEL (Vatandaşlık) s. 20 vd.

⁶⁴ RG. 06.04.2010-27544.

- a) Türkiye'ye sanayi tesisleri getiren veya bilimsel, teknolojik, ekonomik, sosyal, sportif, kültürel, sanatsal alanlarda olağanüstü hizmeti geçen ya da geçeceği düşünülen ve ilgili bakanlıkların haklarında gerekçeli teklifte bulunulan kişiler

Bu hüküm kitlesel halde Suriyelilerin vatandaşlığa alınmalarına imkân vermemektedir. Ancak Suriyeliler arasında bireysel olarak bu fıkra hükmüne girenler istisnai yolla vatandaşlığa alınabilirler.

- b) 2013 tarihli ve 6548 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 31. Maddesinin 1. Fıkrasının (j) bendi uyarınca ikamet izni alanlar ile Turkuaz kart sahibi yabancılar ve bunların yabancı eşi, kendisinin ve eşinin ergin olmayan veya bağımlı yabancı çocuğu

YUKK m. 32(1)(j) bendine göre kısa dönem ikamet izni alacak olan kişiler Türkiye'de çalışmayan ancak Cumhurbaşkanınca belirlenecek kapsam ve tutarda yatırım yapacaklar ile bunların yabancı eşi, kendisinin ve eşinin ergin olmayan veya bağımlı yabancı çocuğudur. Buradaki yatırım miktarı Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik m. 20(2)'de belirlenmiştir⁶⁵. Suriyelilerin bu hükümlerle vatandaşlığa alınmaları mümkün değildir. Zira belli miktarda yatırım yapan yabancıların YUKK m. 31(j) uyarınca kısa dönem ikamet izni almaları sağlanmakta ve bu kişiler isterlerse vatandaşlığa alınma başvurusunda bulunabilmektedir. Oysa Suriyeliler yukarıda da belirtildiği üzere geçici koruma altındadır, geçici koruma kimlik belgesi ikamet izni yerine geçmez ve bu belgelere eşdeğer sayılmaz. Türkiye'ye yatırım yapacak yabancıları çekmek için getirilen hüküm Suriyeli sığınmacıların durumu ile ilgili değildir.

İstisnai yolla vatandaşlığa alınmayı temin eden TVK m. 12(b) hükmünün ikinci bölümünü turkuaz kart sahipleri oluşturmaktadır. Turkuaz kart, 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu (UİK)⁶⁶ m. 3(1)(ğ) maddesine göre yabancıya Türkiye'de süresiz çalışma hakkı, mevcut mevzuat hükümlerine göre eş ve bakmakla yükümlü olduğu çocuklarına ise ikamet hakkı veren belgedir. UİK m. 11(6)'ya göre geçici koruma sağlanan yabancılara turkuaz kart verilmez. Dolayısıyla Suriyeliler turkuaz kart alamadığı için buna binaen istisnai yolla Türk vatandaşlığını da kazanamazlar.

- c) Vatandaşlığa alınması zaruri görülenler

⁶⁵ Vatandaşlığa alınma kistasının kanunda değil de Yönetmelikte belirlenmesi ile ilgili eleştiriler için bkz. ÖZEL (Vatandaşlık) s. 24.

⁶⁶ RG. 13.08.2016-29800.

Bu hüküm idarenin hikmet-i hükümet anlayışı ile Türk vatandaşlığına alınmasına gerek duyulan yabancıların kolay ve hızlı bir şekilde vatandaşlığına alınmasına imkân tanımaktadır⁶⁷. Suriyelilerin bu kategoriye girmediği tartışmasızdır. Hatta kitlesel olarak vatandaşlığına alınmaması bir zaruret olarak kendisini göstermektedir. Ancak belirtilmelidir ki Türkiye'de vatandaşlığına alınan Suriyeliler bulunmaktadır⁶⁸. Onlar için kanuni tek dayanak bu hüküm olmaktadır. Bireysel olarak vatandaşlığına alınan Suriyelilerin ne açıdan vatandaşlığına alınmalarının zaruri görüldüğünün cevabı bulunmamaktadır.

d) Göçmen olarak kabul edilen kişiler

Yukarıda açıklandığı üzere İskân Kanunu m. 3(d) kapsamında olan kişiler ancak göçmen olarak kabul edilirler. Dolayısıyla Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olmayan bir yabancıнын göçmen statüsü ile Türkiye'ye kabulü mümkün değildir. İskân Kanunu m. 8 uyarınca göçmenler vatandaşlığına alınırlar. Vatandaşlık Kanunu da aynı şekilde göçmenlerin istisnai yolla vatandaşlığına alınabileceğini öngörmüştür. Her iki kanun da göçmenlerin Türk vatandaşlığına geçişini hükme bağlamıştır; dolayısıyla göçmen statüsüyle yaşayan yabancı yoktur. Suriyeliler prensip olarak İskân Kanununda tanımlanan göçmen kıstaslarını gerçekleştirmemektedir; Türkiye'ye yerleşme niyetiyle kabul edilmemiştir. Arap kökenli ve Arapça konuşan Suriyelilerin bu madde hükmünden yararlanması mümkün değildir.

Vatandaşlığına alınmanın bir başka yolu evlenme yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılmasıdır. TVK m. 16'a göre prensip olarak bir Türk vatandaşı ile evlenmek yabancıya Türk vatandaşlığını kazandırmaz. Ancak en az üç yıldır bir Türk vatandaşı ile evli olanlar bu evlilik birliği içinde yaşadıkları, evlilik birliği ile bağdaşmayan bir faaliyette bulunmadıkları ve milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından bir engel teşkil edecek bir hali bulunmamak kaydıyla vatandaşlığına alınabilirler. Suriyelilerden bu şartları taşıyanlar evlilik yoluyla Türk vatandaşlığını kazanabilecektir. Elbette ki burada zikredilen evlenme hukuken geçerli olan ve Medeni Kanuna göre gerçekleşen nikâh akdini ifade etmektedir.

⁶⁷ NOMER, s. 90. Zaruri hal örnekleri için bkz. GÜNGÖR, s. 113 vd.

⁶⁸ 30 Aralık 2019 tarihi itibarıyla Türk vatandaşlığına alınan Suriyeli sayısı 110000 olarak verilmektedir. www.multeciler.org.tr (28.03.2020).

C. Suriyelilere Kitlesele Olarak Vatandaşlık Verilmesi Önermesinin Hukuken Değerlendirilmesi

Suriyelilerin kitlesele olarak Türk vatandaşlığına alınması gerektiği hususu gerek içeriden gerekse dış kaynaklardan yüksek sesle savunulmaktadır⁶⁹. Milyonlarca Suriyelinin artık Suriye'ye dönme imkânının olmadığı algısı ile vatandaşlığa alınma bir sebep-sonuç ilişkisi olarak sunulmaktadır. Oysa böylesi büyük sayıda yabancıнын bir kararla vatandaşlığa alınması toplumsal, ekonomik pek çok sorunu beraberinde getirecek, çözümlenmesi imkânsız sorunlar yıllar içinde artarak iç kavgalara ve karışıklıklara yol açacaktır. Sorunun toplumsal, psikolojik ve ekonomik yanının ayrıca irdelenmesi gerekmektedir⁷⁰.

Ancak meseleye hukuksal açıdan baktığımızda Suriyelilerin kitlesele olarak vatandaşlığa alınmasının geçici korumanın özülle bağdaşmadığı gibi vatandaşlık kavramının içeriği ile bağdaşmadığı görülmektedir. Öncelikle vurgulanmalıdır ki vatandaşlığa alınma siyasi kararların ötesinde hukuki anlam ve işleve sahiptir. Vatandaşlık kişiyi devlete bağlarken bir sadakat yükümlülüğü doğurmaktadır⁷¹. Bu yükümlülük tesisi her şeyden önce ilgilinin, vatandaşlığını kazanacağı devletin toplumunun bir parçası olmasını; o toplumun değerler sistemini benimsemesini; dilini, kültürünü ve tarihini bilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu itibarla Türkçe konuşamayan ve yazamayan, Türk toplumu ve laik Türkiye Cumhuriyeti'nin değerler sistemi ile çatışan bir yabancıнын vatandaşlığa alınması Türk hukukuna aykırı olduğu gibi Uluslararası Adalet Divanı'nın yukarıda ele alınan Nottebohm kararında belirlediği esaslara da aykırılık teşkil eder.

Dolayısıyla Türk toplumunun bir parçası haline gelmeyen, ortak bir gelecek hayali kurmayan, bir tehdit karşısında birlikte ve dayanışma içinde mücadele etme düşüncesi olmayan kişilerin bireysel olarak dahi vatandaşlığa alınmamaları gerekirken; milyonlarca yabancıya geçici koruma statüsünün sonlandırılmasıyla vatandaşlık verilmesi hukuken savunulamaz. Bu durum hem iç hukuka hem de uluslararası hukuka aykırıdır. Vatandaşlığa alınma mülteciler için dahi zorunlu değil iken geçici koruma

⁶⁹ Bkz. www.yenisafak.com (14 Kasım 2019); www.tele1.com (15 Kasım 2019); www.krttv.com.tr (10 Aralık 2019); www.yenicaggazetesi.com.tr (13 Aralık 2019)

⁷⁰ Nüfusunun önemli bir bölümünü kaybeden Suriye'nin iç karışıklıktan kurtulduktan sonra, Türkiye'deki Suriyelilerin yurtlarına dönmesi öncelikle Suriye Devleti açısından toplumsal ve ekonomik yarar sağlayacaktır. Suriye'yi hâlâ vatanları olarak gören Suriyeliler de ait olduğu toplumda yaşamının verdiği huzur ve güvenle hareket edecektir.

⁷¹ Amerikan ya da Birleşik Krallık vatandaşı olabilmek için ayrıca sadakat yemini edilmektedir. Bu yemin metinleri için bkz. ÖZEL (Vatandaşlık) s. 28,30.

altındaki milyonlarca Suriyeli için bunun savunulması hukuki temelden yoksun olduğu gibi tümüyle siyasi hesaplara dayanmakta ve Suriyelilerin AB ülkelerine iltica ve göç başvurularını ortadan kaldırma gayesi gütmektedir.

KAYNAKÇA

- BALKAR BOZKURT, Süheyla: “Göç ve İltica Hukukunda Terminoloji Sorunu ve Uluslararası Koruma Statüleri” in Göç, İltica ve Hukuk Sempozyumu, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2018, s. 1.
- BALKAR BOZKURT, Süheyla: “Göçmenlerin Türk Vatandaşlığını Kazanması” Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. c. 13, S. 163-164, Mart-Nisan 2018, s. 77.
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği: Mülteci Statüsünün Belirlenmesinde Uygulanacak Ölçütler ve Usuller Hakkında El Kitabı, 2013 (El Kitabı olarak atıf yapılacaktır).
- CHERUBINI, Francesco: Asylum Law in the European Union 2015.
- EDWARDS, Alice: “Human Rights, Refugees, and the Right to Enjoy Asylum” 17 International Journal of Refugee Law 293 (2005) (<http://doi.org/10.1093/ijrl/eei011>)
- HATHAWAY, James: The Rights of Refugees under International Law, Cambridge University Press, 2005.
- FITZPATRICK, Joan/BONOAN, Rafael: Cessation of Refugee Protection in Refugee Protection in International Law UNCHR’s Global Consultation on International Protection edited by Erika Feller, Volker Türk and Frances Nicholson, Cambridge University Press, 2003, s. 491.
- FOSTER, Michelle: International Refugee Law and Socio-Economic Rights, Cambridge University Press, 2007.
- GILBERT, Geoff: Current Issues in the Application of the Exclusion Clauses in Refugee Protection in International Law. UNHCR’s Global Consultations on International Protection edited by Erika Feller, Volker Türk, Frances Nicholson, Cambridge University Press, 2003, s. 425.
- GÖĞER, Erdoğan: “Devletler Hususi Hukukunun Mahiyeti” Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, c. XXVII, 1970, s. 190.
- GÜNGÖR, Gülin: Tâbiyet Hukuku, Ankara 2019.
- HAILBRONNER, Kay: “Fifty Years of German Basic Law The New Departure for Germany” 53 Southern Methodist University SMU Law Review, 519 (2000).
- NOMER, Ergin: Türk Vatandaşlık Hukuku, İstanbul 2019.

- ÖZEL, Sibel: “Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi, Uluslararası Koruma Sahibi ile Geçici Koruma Altına Alınanların Hukuki Statülerinin Sığınmacı ve Göçmen Kavramları Özelinde Değerlendirilmesi” Bursa Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, c. 37/S.2/Yıl: 2018, s. 249. (Uluslararası Koruma)
- ÖZEL, Sibel: “Suriyeli Sığınmacıların Kitlesel Olarak Türk Vatandaşlığına Alınması Meselesinin Hukuki Açısından Değerlendirilmesi” İstanbul Barosu Dergisi, c. 91, S. 2017/3, s. 14. (Vatandaşlık)
- ÖZEL, Sibel: “Geri Kabul Anlaşması Karşılığında Türk Vatandaşlarının AB Üyesi Ülkelere Vizesiz Seyahat Edeceği İddiasının Açıklamalı Yol Haritası Hükümleri Çerçevesinde Ele Alınması” İstanbul Barosu Dergisi, c. 90, S. 2016/1, s. 16.
- ÖZTÜRK, Neva Övünç: Türk Hukukunda Uluslararası Koruma Statülerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Değerlendirme in Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Konular Sempozyumu Eskişehir 21-22 Nisan 2016, Editörler: TIRYAKIOĞLU/AYGÜN/ÖNAL/ALTIPARMAK/KAYA, Yetkin Yayınları 2016, s. 141.
- REEDS, Laura Anne: “Sixty Years in Limbo: The Duty of Host States to Integrate Palestinian Refugees Under Customary International Law” 81 New York University Law Review, 351 (2006).
- THORNTON, Liam: “Law, Dignity & Socio-Economic Rights: The Case of Asylum Seeker in Europe 15 January 2014” (<https://ssrn.com/abstract=2715957>)
- UNHCR: Guidelines on Temporary Protection or Stay Arrangements 2014 (Guidelines on temporary protection)
www.krttv.com.tr (10 Aralık 2019)
www.tele1.com (15 Kasım 2019)
www.yenicaggazetesi.com.tr (13 Aralık 2019)
www.yenisafak.com (14 Kasım 2019)